

KEJT MORTON

Časovničareva kći

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Kate Morton

THE CLOCKMAKER'S DAUGHTER

Copyright © Kate Morton 2018

Translation copyright © 2020 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Posvećeno Didi, jer je bila majka koja
nas je odvela da živimo na vrhu planine,
i zato što mi je dala najbolji savet o pisanju
od svih koje sam ikada dobila.*

PRVI DEO
TORBA

I

Došli smo u Birčvud zato što je Edvard rekao da je kuća zaposednuta. Nije bila, tada nije, ali samo dosadni ljudi dozvoljavaju da im istina stoji na putu dobre priče, a Edvard nikad nije to bio. Njegova strast, njegova slepa vera u sve što je ispovedao, bili su ono u šta sam se, između ostalog, i zaljubila. Posedovao je žar propovednika, izražavao je mišljenja kao da od njih kuje sjajnu valutu. Imao je naviku da privlači ljude, da u njih uliva polet za koji nisu ni znali da ga imaju, i da sve osim njega i njegovih ubeđenja deluje bledo.

Ali Edvard nije bio propovednik.

Sećam ga se. Sećam se svega.

Atelje sa staklenim krovom, u bašti njegove majke u Londonu, miris sveže izmešane boje, zvuk trenja čekinje po platnu dok njegov pogled prelazi po mojoj koži. Nervi su mi toga dana bili napeti i sva sam se ježila. Imala sam snažnu potrebu da ga impresioniram, da ga navedem da misli da sam nešto što zapravo nisam bila, i dok su njegove oči pratile obrise moga tela, u glavi su mi bile reči gospođe Mak: „Majka

ti je bila prava gospa, tvoji su bili velikaši i nikad nemoj to da zaboraviš. Odigraj na pravu kartu i sve će doći na svoje.“

I tako sam sedela pravih leđa na stolici od ružinog drveta, tog prvog dana u belo okrečenoj prostoriji iza isprepletene loze rumenog slatkog graška.

Njegova najmlađa sestra donela mi je čaj, i kolač kad sam oglasnela. I njegova majka je došla uskom stazom da ga gleda kako radi. Obožavala je sina. U njemu je videla ostvarenje porodičnih nada. Uvaženog člana Kraljevske akademije, verenog za neku imućnu leđi, budućeg oca gomile smeđo-
okih naslednika.

Ja nisam bila za njega.

Njegova majka je sebe krivila za ono što je usledilo, ali lakše bi zaustavila dan da se ne sretne s noći nego što bi nas razdvojila. Zvao me je svojom muzom, svojom sudbinom. Rekao je da je znao odmah, čim me je video na maglovitoj plinskoj svetlosti u foajeu pozorišta na Druri lejnu.

Ja sam bila njegova muza, njegova sudbina. A on je bio moja. Bilo je to davno; bilo je juče.

Oh, sećam se ljubavi.

Ovaj ugao na pola puta uz glavno stepenište omiljeno mi je mesto.

Čudna je to kuća, sagrađena s namerom da zbuni. Stepeništa skreću pod neobičnim uglovima, nezgrapno i neravnog gazišta; prozori što nisu u istoj ravni koliko god da škiljiš gledajući ih; podne daske i zidne oplata sa domišljatim skrovištima.

U ovom uglu ima toplote, gotovo neprirodno. Svi smo to primetili čim smo došli, pa smo se prvih nedelja leta najzmenično pitali šta je tome uzrok.

Trebalo mi je vremena da ga otkrijem, ali na kraju sam saznala istinu. Poznajem ovo mesto kao što znam svoje ime.

Edvard nije mamio ostale samom kućom već svetlom. Po vedrom danu, s tavanskih prozora može se videti preko Temze, čak i preko velških planina. Trake svetloljubičastog i zelenog, litice krede što posrću ka oblacima, i topao vazduh koji svemu daje sjaj.

Takva je bila njegova ponuda: čitav letnji mesec boje i poezije i izleta, priča i nauke i invencije. Svetlosti, s neba poslate. Daleko od Londona, daleko od radoznalih očiju. Nije ni čudo što su svi veselo i spremno prihvatili. Edvard je umeo da navede i samog đavola da se bogu moli, ako bi to želeo.

Samo meni je poverio drugi razlog dolaska ovamo. Jer, iako je svetlo zaista bilo primamljivo, Edvard je imao tajnu.

Došli smo pešice sa železničke stanice.

Bio je jul i dan je bio savršen. Povetarac mi se igrao rubom suknje. Neko je kupio sendviče pa smo ih jeli u hodu. Kakav smo samo prizor morali biti – muškarci s razvezanim kravatama, žene s puštenom dugom kosom. Smeh, zadirkivanje, šala.

Kakav sjajan početak! Sećam se žubora potoka u blizini, i dozivanja golubova grivnaša odozgo. Neki čovek je vodio konja, kola s balama sena na čijem je vrhu sedeo mali dečak, miris sveže pokošene trave – oh, kako mi nedostaje taj miris!

Jato debelih seoskih gusaka odmeravalo nas je sitnim sjajnim očima kad smo stigli do reke, a onda su hrabro zagakale, tek kad smo prošli.

Sve je bilo svetlo, ali to nije dugo potrajalo.

To, međutim, već znate, jer priče ne bi ni bilo da je toplota ostala. Nikog ne zanimaju tiha, srećna leta koja se završe kao što su i počela. Edvard me je tome naučio.

Izolovanost je odigrala svoju ulogu; ova kuća je nasukana na obali reke kao veliki kopneni brod. I vreme, takođe; plameno vreli dani, jedan za drugim, a onda letnja oluja one noći, koja nas je sve naterala da uđemo unutra.

Vetrovi su duvali i drveće je ječalo, i grmljavina se valjala niz reku da uhvati kuću u svoje kandže, dok je unutra razgovor skrenuo na duhove i vraćanje. Vatra je pucketala u kaminu, plamičci sveća su podrhtavali, i u mraku, u toj atmosferi izvrsnog straha i ispovedanja, prizvano je nešto zlo.

Ne duh, oh, ne, ne to – delo potpuno ljudske prirode.

Dva neočekivana gosta.

Dve dugo čuvane tajne.

Pucanj u mraku.

Nestalo je svetla i sve je bilo crno.

Leto se zgrušalo. Počelo je da opada prvo prilježno lišće, i da truli u lokvama ispod proređenih živica, a Edvard, koji je voleo ovu kuću, počeo je da kao progonjen korača njenim hodnicima, kao uhvaćen u zamku.

Na kraju više nije mogao to da podnese. Spakovao je stvari za odlazak i ja ga nisam mogla sprečiti.

Ostali su pošli za njim, kao što su uvek činili.

A ja? Ja nisam imala izbora; ja sam ostala.

PRVO POGLAVLJE

Leto 2017.

Bilo je to omiljeno doba dana Elodi Vinslou. Leto u Londonu i, u jednom trenutku predvečerja, sunce je izgledalo kao da okleva u prelasku preko neba, pa je svetlost što se prosipala kroz male staklene pločice u pločniku padala pravo na njen radni sto. A što je najbolje od svega, Margot i gospodin Pendlton su otišli kući za taj dan, i trenutak je bio samo njen.

Suteren firme *Straton, Kadvel i komp.*, u zgradi na Strandu, nije bio naročito romantično mesto, ne kao trezor arhive na Nju koledžu, gde je Elodi radila za vreme raspusta one godine kad je završila master studije. Nije bilo toplo, nikada, pa je čak i po takvoj vrućini Elodi morala da nosi džemper za radnim stolom. Ali ponekad je, pod srećnim rasporedom zvezda, kancelarija koja je mirisala na prašinu i na Temzu bila gotovo ljupka.

U uzanoj čajnoj kuhinjici iza zida s ormarima za kartoteku Elodi je sipala vrelu vodu u šolju i okrenula peščani sat.

Margot je tu njenu preciznost smatrala krajnošću, ali Elodi je volela da joj čaj bude potopljen u vodu tačno tri i po minuta.

Dok je čekala i dok su zrna peska curila kroz usko stakleno grlo, Elodi se u mislima vratila na Pipinu poruku. Stigla joj je u telefon kad je skoknula preko ulice da kupi sendvič za ručak: poziv za modnu reviju, koji je za Elodi bio iskušene taman koliko i sedenje u doktorskoj čekaonici. Srećom, već je nešto bila isplanirala – da ode kod oca u Hempsted da uzme ploče koje je ostavio na stranu za nju – pa je bila pošteđena zadatka da izmišlja razlog da kaže „ne“.

Odbiti Pipu nije lako. Ona je Elodi najbolja prijateljica još od prvog dana trećeg razreda u Osnovnoj školi *Pajnuks*. Elodi je često u sebi zahvaljivala gospođici Peri što ih je stavila da sede zajedno: Elodi, Nova Devojčica, u uniformi na koju nije navikla i s pletenicama koje joj je tata s mukom ukrivo upleo; i Pipa, s onim njenim širokim osmehom, jamicama na obrazima i s rukama koje su neprestano bile u pokretu dok govori.

Od tada su nerazdvojne. Osnovna škola, srednja škola, pa čak i posle, kad je Elodi otišla na *Oksford*, a Pipa na *Sentral Sent Martins*. Sad su se viđale ređe, ali to se moglo i očekivati; umetnički svet je u stalnoj žurbi, društveno ispunjen, pa je Pipa slala nepregledni niz poziva u Elodin telefon dok je išla sa otvaranja izložbe ili neke instalacije u ovoj galeriji na izložbu u sledećoj.

Za razliku od toga, svet arhiva je izrazito *bez* žurbe. Bar ne u onom iskričavom Pipinom smislu. Elodi je često provodila duge sate baveći se drugim ljudskim bićima, samo što to nisu bila živa bića. Prva gospoda Straton i Kadvel proputovali su zemaljsku kuglu u vreme kad je ona upravo počinjala da se smanjuje, i kad pronalazak telefona još nije umanjio

korespondenciju. I tako, Elodi je provodila dane u duhovnoj komunikaciji s požutelim i prašnjavim artefaktima odavno umrlih ljudi, kročila bi u izveštaj o nekom soareu u Orijent ekspresu, ili bi se obrela među viktorijanskim pustolovima u potrazi za Severozapadnim prolazom.

Elodi je, zbog takvog društvenog života putovanja kroz vreme, bila veoma srećna. Tačno je da nije imala mnogo prijatelja, bar ne onih od krvi i mesa, ali to je nije uzrujavalo. Bilo je zamorno smeškati se i pričati o sebi i nagađati kakvo će biti vreme, pa je uvek napuštala okupljanja, koliko god ona bila privatna, sa osećajem istrošenosti, kao da je slučajno ostavila neke vitalne slojeve sebe koje više nikad neće vratiti.

Izvadila je kesicu čaja, iscedila poslednje kapi u sudoperu i sipala malo mleka.

Odnela je šolju nazad do svoga stola, gde su prizme popodnevnog svetla upravo počinjale da se šunjaju unutra; i dok se para bujno kovrdžala i dlanovi joj se zagrevali, pregledala je zadatke preostale za taj dan. Bila je negde na pola puta da sastavi indeks putovanja mladog Džejmsa Stratona 1893. na zapadnu obalu Afrike; trebalo je da napiše članak za sledeće izdanje *Mesečnika Straton, Kadvel i komp.*; i gospodin Pendlton joj je ostavio da pregleda i ispravi greške u katalogu predstojeće izložbe, pre nego što ga pošalju štamparu.

Međutim, Elodi je celoga dana odlučivala o rečima i redu reči, i mozak joj je bio napregnut. Pogled joj je pao na navoštenu kartonsku kutiju na podu ispod stola. Stajala je tu od ponedeljka po podne, kad je kvar vodovodnih instalacija u kancelarijama iznad njih zahtevao hitnu evakuaciju starog plakara, arhitektonski naknadno izvedenog prostora niske tavanice u koji Elodi, koliko se sećala, nikad nije ušla za deset godina koliko radi u toj zgradi. Kutiju su našli iza gomile

prašnjavih brokatnih zavesa u dnu antiknog šifonjera, označenu ručno ispisanom etiketom: „Sadržaj fioke pisaćeg stola na tavanu, 1966. – nepopisano“.

Već sam pronalazak arhivskog materijala u nekorišćenoj garderobi, pa još i toliko decenija pošto je očigledno isporučen, toliko je uzrujao gospodina Pendltona da je, predvidljivo, reagovao tako što je prasnuo. On se strogo držao protokola, i Elodi i Margot su se kasnije složile da je velika sreća što taj ko je bio odgovoran za prijem pošiljke 1966. odavno više nije među njegovim zaposlenima.

Nije mogao biti gori trenutak za to: još otkad su poslali savetnika za upravu da „skreše viškove“, gospodin Pendlton je bio van sebe. Već je dovoljno loša bila invazija na njegovu fizičku sferu, pa je uvredljivo dovođenje u pitanje njegove delotvornosti bilo nečuveno. „To je kao da neko pozajmi vaš ručni sat da bi vam rekao koliko je sati“, leđeno je procedio kroz stisnute usne nakon sastanka koji su imali sa savetnikom dan pre toga.

Umalo nije dobio moždani udar zbog neceremonijalnog iskrsavanja te kutije, pa je Elodi – koja nije volela neslogu jednako koliko i nered – istupila sa čvrstim obećanjem da će ona to srediti, pa ju je brzo sklonila i smestila gde se ne može videti.

Od tada je prošlo nekoliko dana i ona ju je držala skriveno da ne bi izazvala novu erupciju, ali sada je, sama u tihoj kancelariji, kleknula na tepih i izvukla kutiju iz skrovišta...

Iglice iznenadne svetlosti bile su pravi šok, i torba je, pritisnuta duboko u kutiju, odahnula. Putovanje je bilo dugo i, razumljivo, bila je umorna. Rubovi su joj se istanjili, kopče potamnele, a u njenim dubinama ustajao je neprijatan zadah

plesni. Nekad fina površina bila je prekrivena patinom od prašine, i sad je bila od onakvih torbi koje ljudi drže podalje, okreću od njih glavu u stranu dok odmeravaju mogućnosti. Previše stara za upotrebu, ali s nekom neodređenom aurom istorijskog kvaliteta koja isključuje bacanje.

Ta torba je nekada bila voljena, divili su joj se zbog elegancije – i što je još važnije, zbog njene funkcije. Nekad je nekome bila nezamenljiva, u ono doba kad su takvi atributi bili visoko cenjeni. Od tada je bila skrivena i ignorisana, ponovo izvađena i obezvređena, pa izgubljena, nađena i zaboravljena.

Sad su, međutim, jedan po jedan, predmeti položeni preko torbe podignuti, pa se konačno i ona ponovo pojavila, u ovoj sobi sa slabim električnim zujanjem i škripom cevi. U sobi razlivene žute svetlosti i mirisa hartije i mekih belih rukavica.

A rukavice je na rukama imala žena: mlada, s rukama košute, a iznad njih nežnog vrata nad kojim je lice uokvireno kratkom crnom kosom. Držala je torbu malo odmaknutu od sebe, ali ne s gađenjem.

Dodir joj je nežan. Usne su joj skupljene u pupoljak zanimanja, a sivim očima je malo zaškiljila, pa ih širom otvorila videvši ručno zašivene delove, fini indijski pamuk i precizan bod šavova.

Prešla je mekim palcem preko inicijala na preklopu spređa, izbledelom i tužnom, a torba je osetila nalet zadovoljstva. Pažnja ove mlade žene nekako je nagovestila da se neočekivano dugo putovanje možda upravo bliži kraju.

Otvori me, molila je torba. Pogledaj unutra.

Nekada davno, ta je torba bila sjajna i nova. Napravio ju je po narudžbini lično gospodin Sims iz manufakture *V. Sims i sin*, s kraljevskom dozvolom za rad, na Bond stritu. Pozlaćeni

inicijali bili su ručne izrade i pričvršćeni uz veliku pompu; svaka srebrna nitna i kopča bile su odabrane, proverene i uglučane; fina koža iskrojena i zašivena s pažnjom, nauljena i izglačana s ponosom. Mirisi začina s Dalekog istoka – karanfilića, sandalovine i šafrana – dolebdeli su kroz vene zgrade iz susedne parfimerije, i proželi torbu nagoveštajima dalekih krajeva.

Otvori me...

Žena s belim rukavicama otkopčala je potamnelu srebrnu kopču i torba je zadržala dah.

Otvori me, otvori me, otvori me...

Odgurnula je kožnu traku i, prvi put za više od jednog veka, svetlost je obasjala tamne kutke torbe.

Izletele su uspomene – fragmentarne, zbunjene: zvuk zvonca iznad vrata u radnji *V. Simons i sin*; šuštanje sukanja neke mlade žene; toptanje konjskih kopita; miris sveže boje i terpentina; vrućina, požuda, šapat. Plinsko svetlo na železničkim stanicama; duga, vijugava reka, miris žita leti...

Ruke u rukavicama su se povukle i sa njima je otišao i sadržaj torbe.

Davni osećaji, glasovi, otisci, otpali su i sve je, konačno, bilo prazno i tiho.

Bilo je gotovo.

Elodi je stavila sadržaj na krilo i odložila torbu u stranu. Bio je to divan predmet, koji se nije uklapao sa ostalim stvarima iz kutije. Skupili su zbirku prilično raznolikog kancelarijskog pribora – aparat za bušenje rupa, mastionicu, drveni umetak za razvrstavanje pera i spajalica – i futrolu za naočare od krokodilske kože, sa oznakom proizvođača, na kojoj je pisalo: „Vlasništvo L. S-V“. Na osnovu toga Elodi je zaključila da je

pisači sto sa svim stvarima u njemu pripadao Lesli Straton-Vud, unuci-nećaci prvog Džejmsa Stratona. Razdoblje se podudaralo – Lesli Straton-Vud umrla je šezdesetih godina prošlog veka – i objasnilo je zašto je kutija isporučena u *Straton, Kadvel i komp.*

Torba je, međutim – osim ako nije kopija najbolje vrste – suviše stara da bi pripadala gospođi Straton-Vud; predmeti u njoj izgledali su kao da potiču iz vremena pre dvadesetog veka. Površnim pregledom otkrila je crni dnevnik s monogramom (E. Dž. R.) i mramornom šarom na ivicama listova; mesinganu kutiju za pero, iz sredine viktorijanskog doba; i izbleđelu futrolu za dokumenta. Na prvi pogled nije bilo moguće utvrditi kome je torba pripadala, ali na unutrašnjoj strani prednje korice futrole bilo je utisnuto pozlaćenim slovima: „Džejms V. Straton, London, 1861“.

Futrola za dokumenta bila je spljoštena i Elodi je najpre pomislila da je prazna; međutim, kad ju je otvorila, unutra ju je čekao samo jedan predmet. Prefinjeni srebrni okvir, toliko mali da joj je stao u šaku, s fotografijom neke žene. Žena je bila mlada, duge kose, svetle ali ne plave, čija je polovina bila vezana u labavu punđu navrh glave; pogled joj je bio direktan, brada malo isturena, jagodice visoke. Usne su joj odavale živ i radoznao intelekt, možda čak i prkos.

Elodi je osetila poznato komešanje uzbuđenja i iščekivanja dok je gledala nijanse sepije, nagoveštaj života koji čeka da bude ponovo otkriven. Haljina te žene bila je komotnija nego što bi se moglo očekivati za to razdoblje. Bela tkanina joj je bila nabrana preko ramena, a izrez oko vrata bio je u obliku slova V. „Puf“ rukavi su joj bili prozračni, a rukav na jednoj ruci zasukan do lakta. Ručni zglob joj beše tanak, šaka na boku isticala je ulegnuće struka.

Pozadina je bila isto tako neobična kao i osoba na slici, jer žena nije pozirala u zatvorenom prostoru, na otomanu ili uz

scensku zavesu, kao što je bilo uobičajeno na viktorijanskim portretima. Bila je napolju, okružena bujnim zelenilom, okruženjem koje je izražavalo pokret i život. Svetlost je bila difuzna, efekat opojan.

Elodi je odložila fotografiju i uzela dnevnik s monogramom. Kad ga je otvorila, ukazale su se debele žućkaste stranice od skupocenog pamučnog papira, s redovima ispisanim divnim rukopisom, mestimično dopunjenim brojnim crtežima likova, predela i raznih zanimljivih predmeta. Dakle, nije dnevnik: sveska sa skicama.

Između stranica je ispalo parče papira, istrgnuto iz neke druge sveske. Na njemu se pružala samo jedna rečenica: *Volim je, volim je, volim je, i ako ne bude mogla da bude moja, sigurno ću poludeti, jer kad nisam s njom bojim se...*

Reči su iskočile s hartije kao da su izgovorene glasno, ali kad je Elodi okrenula cedulju, na drugoj strani nije bilo onoga čega se autor bojao.

Prešla je preko teksta vrhovima prstiju u rukavicama. Kad je podigla papir ka svetlu, videla je njegove niti, zajedno sa sićušnim svetlim rupicama na mestima gde je oštri vrh nalivpera probio list.

Elodi je nežno vratila papirić u svesku za skiciranje.

Iako je poruka sad bila veoma stara, njena gorljivost je uznemiravala: izveštavala je, trenutno i silovito, o nečemu nedovršenom.

Elodi je nastavila da pažljivo prelistava stranice, sve ispunjene umetnikovim šrafiranim studijama, s povremenim grubim skicama profila likova na marginama.

A onda je stala.

Ta skica je bila detaljnija od ostalih, potpunija. Scena sa rekom, drvetom u prednjem planu i udaljenom šumom, vidljivom preko širokog polja. Iza šumarka s desne strane,

videle su se linije krova dva zabata-blizanca neke kuće sa osam dimnjaka i kitnjastim vetrokazom sa suncem i mesecom i drugim nebeskim amblemima.

Crtež je bio maestralan, ali Elodi se nije zbog toga zagledala u njega. Obuzeo ju je deža-vi, tako jak da je osetila fizički pritisak u grudima.

Poznala je to mesto. Uspomena je bila živa kao da je bila tamo, a opet, nekako je znala da je posetila to mesto samo u mislima.

Onda su joj se javile reči, jasno kao ptičji poj u zoru: *Tamo niz zavojit seoski put i preko livade široke, ka reci su išli, s tajnama i mačem svojim.*

I setila se. Bila je to priča koju joj je majka nekada pričala. Dečja priča pred spavanje, romantična i zamršena, prepuna junaka, zlikovaca, i s Vilinskom Kraljicom, u kući u mračnoj šumi okruženoj dugačkom rekam što vijuga kao zmija.

Ali nije bilo knjige sa ilustracijama. Pričala joj je bajku, sedele su jedna pored druge na njenom malom krevetu devojčice, u sobi sa iskošenom tavanicom...

Iz kancelarije gospodina Pendltona oglasio se zidni časovnik, dubokim i zloslutnim tonovima, i Elodi je pogledala na svoj ručni sat. Kasnila je. Vreme je ponovo izgubilo oblik, njegova strela se rastvorila u prašinu oko nje. Poslednji put je pogledala u tu neobično poznatu scenu, vratila svesku za skiciranje, zajedno sa ostalim predmetima, u kutiju, zatvorila poklopac i gurnula je nazad pod sto.

Skupila je svoje stvari i već bila upola dovršila uobičajeni rutinski postupak provere i zaključavanja vrata, spremna da krene, kad ju je najednom spopala neobuzdana potreba. Ne mogavši da joj se odupre, žurno se vratila kutiji, izvadila svesku i gurnula je u tašnu.

DRUGO POGLAVLJE

Elodi je uhvatila autobus broj dvadeset četiri, što vozi severno od Čering krosa, u Hempsted. Podzemnom železnicom bi bilo brže, ali ona nije išla metroom. Dole je bila prevelika gužva i premalo vazduha, a Elodi nije dobro podnosila skućen prostor. Tu odbojnost imala je još od detinjstva i navikla je na nju, ali sad je žalila zbog toga; volela je *ideju* podzemne železnice, to dostignuće devetnaestog veka, sa starinskim pločicama i slovima, njegovu istoriju i prašinu.

Saobraćaj je bio usporen, naročito blizu Totenhem kort rouda, gde su iskopavanja za Krosrejl ostavila izložena naličja viktorijanskih spojenih zgrada od cigle. Bio je to jedan od njenih omiljenih prizora jer je pružao pogled na prošlost tako stvarnu da se mogla dodirnuti. Zamislila je, kao što je uvek činila, život onih koji su tako davno stanovali u tim kućama, još u doba kad je južni deo Sent Džajlsa bio dom sirotinje, kraj prepun bednih straćara u krivim uličicama i septičkih jama, prodavnica džina i kockara, prostitutki i uličnih mangupčića; kad je Čarls Dikens odlazio u svoje svakodnevne šetnje, i alhemičari nudili svoju robu po ulicama s otvorenim slivnicima Seven dajlsa.

Mladi Džejms Straton, kao i mnogi drugi viktorijanci, veoma se zanimao za ezoteriju, ostavio je nekoliko dnevnika u kojima je zabeležio posete određenom spiritualisti i vidovnjaku u Kovent gardenu s kojim je dugo bio u romantičnoj vezi. Za jednog bankara, Džejms Straton je bio darovit pisac, njegovi dnevnik pružaju živopisne, saosećajne i ponekad veoma zabavne uvide u život viktorijanskog Londona. Bio je ljubazan čovek, *dobar* čovek, posvećen poboljšanju života siromašnih i bezdomnih. Verovao je – kao što je pisao prijateljima kad je pokušao da nabroji svoje filantropske razloge – da „život i mogućnosti čoveka svakako moraju biti poboljšani time što će imati pristojno mesto da noću otpočine“.

U njegovoj profesiji kolege su ga poštovala, čak i volele: bio je vedar, tražen gost na večernjim prijemima, proputovao je sveta i bio imućan i uspešan po svim viktorijanskim merilima; pa ipak, u privatnom životu bio je mnogo usamljeniji. Oženio se kasno, nakon nekoliko kratkotrajnih, sumnjivih romansi. Najpre s jednom glumicom, koja je pobešla s nekim Italijanom pronalazačem, pa sa umetničkim modelom, koja je zatrudnela s drugim muškarcem, a sredinom četrdesetih godina života razvio je duboku i trajnu naklonost prema jednoj od sluškinja, tihoj devojci po imenu Moli, kojoj je često ukazivao znake ljubaznosti, ali nikad nije iskazao svoja prava osećanja. Elodi se činilo kao da je hotimično birao žene koje nisu htele – ili nisu mogle – da ga usreće.

„Zašto bi to radio?“, upitala ju je Pipa mršteći se, kad je iznela tu svoju misao jedne noći uz tapas i sangriju.

Elodi nije bila sigurna, ali iako u njegovoj prepisci nije bilo ničeg otvoreno izrečenog, nikakve izjave o neuzvratioj ljubavi, niti ispovesti o tome kako je duboko u duši nesrećan, nije se mogla odupreti osećaju da ispod prijatne površine

njegovih ličnih pisama vreba neka melanholija; da je tražio istinsko ispunjenje, ali mu je zauvek ostalo van doseg.

Elodi je bila navikla na sumnjičavi izraz Pipinog lica kad bi glasno rekla tako nešto. Nikad neće biti u stanju da opiše onu intimnost svoga posla dan za danom, među artefaktima tuđeg života. Elodi nije mogla da razume tu modernu potrebu neprestanog javnog iskazivanja najintimnijih osećanja; pomno je čuvala svoju privatnost i držala se onog francuskog načela *le droit à l'oubli* – prava na zaborav. A opet, njen posao je bio – i više od toga, njena strast – da sačuva, čak i da ponovo oživi živote ljudi koji u tom pogledu nemaju izbora. Čitala je najintimnije misli Džejmsa Stratona, dnevničke zapise bez pogleda u potomstvo, a on nikad nije čuo njeno ime.

„Naravno, zaljubljena si u njega“, glasio je Pipin komentator kad god bi pokušala da joj to objasni.

Ali to nije bila ljubav; Elodi se jednostavno divila Džejmsu Stratonu i bila je zaštitnički nastrojena prema njegovoj zaostavštini. Podaren mu je život van granica njegovog životnog veka i njen je posao bio da osigura da se to poštuje.

Međutim, već kad je oformila u mislima reč „poštovanje“, Elodi se setila one sveske za skiciranje, duboko u svojoj tašni, i pocrvenela je.

Šta joj je bilo, za ime sveta?

Obuzela ju je mešavina panike i strašnog, divnog osećanja iščekivanja s primesom griže savesti. Nikada, za deset godina koliko je radila u arhivi *Straton, Kadvel i komp.*, nije prekršila nedvosmislene naredbe gospodina Pendltona. Njegova su pravila bila striktna: izneti artefakt iz trezora – i još gore od toga, jednostavno ga ubaciti u tašnu i izložiti ga svetogrđu transporta u londonskom autobusu dvadeset prvog veka – prevazilazilo je granicu nepoštovanja. To je neoprostivo.

Međutim, kad je autobus broj dvadeset četiri zaobišao stanicu Mornington kresent i krenuo uz Kamden haj strit, Elodi se brzim pogledom uverila da je niko ne gleda, pa izvadila svesku iz tašne i hitro je prelistala do one stranice s crtežom kuće uz reku.

I ponovo ju je obuzeo snažan osećaj da joj je poznata. Ona *poznaje* to mesto. U onoj priči koju je majka imala običaj da joj priča, ta kuća je bila doslovno portal u drugi svet; za Elodi, međutim, šćućurenu u majčinom zagrljaju, dok je udisala njen egzotični parfem koji je mirisao na narcis, već sama priča je bila takav portal, magične reči koje su je odnosile iz „ovde i sada“ u zemlju imaginacije. Nakon majčine smrti, svet te priče postao je njeno tajno mesto. Bilo za ručkom u novoj školi, ili kod kuće dugih, tihih popodneva, ili pak noću, kad je tama pretela da je uguši, bilo je dovoljno da se sakrije i sklopi oči, pa bi mogla da pređe onu reku, hrabro prođe kroz šumu i uđe u onu začaranu kuću...

Autobus je stigao do Saut end grina i Elodi je načas zastala da kupi nešto sa tezge kod stanice *Overground*, a onda je požurila uz Vilou roud prema Gejnsboro gardensu. Dan je još uvek bio topao i veoma sparan, i kad je stigla do vrata očeve kućice – prvobitno baštovanske kolibe – Elodi se osećala kao da je istrčala maraton.

„Zdravo, tata“, kazala je i poljubila ga. „Donela sam ti nešto.“

„Oh, bože“, odvratio je on sumnjičavo pogledavši biljku u saksiji. „Iako se prošli put onako završilo?“

„Verujem u tebe. Osim toga, gospođa koja mi je ovu prodala rekla je da ju je potrebno zalivati samo dvaput godišnje.“

„Gospode bože, stvarno? Dvaput godišnje?“

„Tako je rekla.“

„Čudesno.“

Uprkos vrućini, spremio je *duck à l'orange*,* svoj specijalitet, pa su, kao i uvek, zajedno jeli za stolom u kuhinji. Oni nikada nisu zaista bili porodica trpezarije, samo u specijalnim prilikama kao što su Božić i rođendani, ili onda kad je Elodina majka odlučila da pozove gostujućeg američkog violinistu i njegovu suprugu za Dan zahvalnosti.

Dok su jeli, razgovarali su o poslu: o Elodinom pripremanju predstojeće izložbe i o očevom horu, o časovima muzičke kulture koje je odnedavno držao u lokalnoj osnovnoj školi. Lice mu je sinulo dok je opisivao jednu malu devojčicu čija je rukica dugačka koliko i violina, i dečaka blistavih očiju koji je samoinicijativno došao da vežba i zamolio za časove violončela. „Znaš, njegovi roditelji nisu muzikalni.“

„Da pogodim: njih dvoje dolaze kod tebe?“

„Nisam imao srca da ih odbijem.“

Elodi se nasmešila. Njen otac je imao slabu tačku kad je reč o muzici, pa ni u snu ne bi detetu uskratio priliku da s njim podeli tu njegovu veliku ljubav. Verovao je da muzika ima moć da promeni ljudski život – „da promeni sam njihov um, Elodi“ – i ništa mu nije bilo tako uzbudljivo kao priča o prilagodljivosti mozga i skenovima magnetnom rezonancom koji pokazuju vezu između muzike i empatije. Elodi se srce stezalo kad bi ga gledala na nekom koncertu: izraz krajnje opčinjenosti na njegovom licu dok sedi pored nje u dvorani. Nekada davno, i sam je bio profesionalni muzičar. „Samo druga violina“, uvek je napominjao kad se načne ta tema, a onda bi, predvidljivo i s divljenjem i dubokim poštovanjem u glas, dodao: „Ni blizu kao ona.“

---

* Fr.: Patka s pomorandžom. (Prim. prev.)

Ona. Elodi je pogled odlutao ka trpezariji na drugom kraju predsoblja. S mesta gde je sedela, videle su se samo iverice nekoliko ramova, ali Elodi nije morala da gleda u zid da bi znala gde tačno visi koja slika. Njihov položaj nikad nije menjan. Bio je to zid njene majke. Odnosno, bio je to zid Loren Adler; neverovatne crno-bele fotografije iskričave mlade žene s dugom, ravnom kosom i violončelom u zagrljaju.

Elodi je proučavala te fotografije kad je bila dete i neizbrisivo su joj se urezale u misli. Njena majka u različitim položajima izvođenja, usredsređenih finih crta lica: one visoke jagodice, fokusiran pogled, njeni pametni vešti prsti na žicama što se presijavaju pod reflektorima.

„Jesi li za puding?“

Otac je iz frižidera izvadio drhtavu masu od jagode, i Elodi je iznenada zapazila koliko je star u poređenju sa slikama njene majke, čije su mladost i lepota ostale zaključane u ćilibaru njenog pamćenja.

Pošto je bilo divno vreme, izneli su desert i čaše s vinom gore na krovnu terasu s pogledom na zelenilo. Tri brata su bacala frizbi, najmanji je trčao tamo-amo po travi između dvojice starijih, a malo dalje je sedeo par odraslih, glava primaknutih u razgovoru.

Letnji suton je bacao uspavljujuću svetlost, pa Elodi nije imala volje da kvari atmosferu. Pa ipak, nakon nekoliko minuta opuštene bliskosti u tišini, što su njen otac i ona odavno usavršili, usudila se da kaže: „Znaš o čemu sam danas razmišljala?“

„O čemu?“ Imao je tačkicu šlaga na bradi.

„O onoj priči pred spavanje kad sam bila mala – onoj o reci i kući s vetrokazom sa mesecom i zvezdama. Sećaš se toga?“

Nasmejao se, blago iznenađen. „Gospode! Kako je to davno bilo. Da, naravno, tu si baš volela. Odavno nisam na

to pomislio. Uvek sam se pitao da nije malo previše jezovita za dete, ali tvoja majka je verovala da su deca mnogo hrabrija nego što se misli. Govorila je da je detinjstvo zastrašujuće razdoblje i da se deca, kad slušaju strašne priče, osećaju manje usamljeno. Izgleda da si ti to potvrđivala: kad god je bila na nekoj turneji, nisi bila zadovoljna knjigama koje sam ti ja čitao. Zbog toga sam se osećao odbačeno. Krila si ih ispod kreveta da ne mogu da ih nađem i zahtevala da ti pričam o čistini u dubokoj, mračnoj šumi i magičnoj kući na reci.“

Elodi se nasmešila.

„Nisi bila zadovoljna mojim pokušajima. Toptala si nožicama i razbacivala se rečima kao što su: 'Ne!' i 'Ne tako!'“

„O, bože.“

„Nisi ti bila kriva. Tvoja majka je divno pričala priče.“

Otac je zapao u setno ćutanje, ali Elodi, koja je obično pazila da ne zalazi kao uljez u očevu žalost, obazrivo je nastavila: „Pitam se, tata – da li je moguće da ta priča zapravo potiče iz neke knjige?“

„Voleo bih da jeste. Mnogo vremena sam utrošio pokušavajući da utešim svoje neutešno dete. Ne, priča je izmišljena, porodična priča. Sećam se da je kazala kako su je njoj pričali kad je bila mala.“

„I ja sam tako mislila, ali možda je pogrešila? Možda ju je neko ko joj je pričao zapravo pročitao u nekoj knjizi? U nekoj od onih ilustrovanih viktorijskih knjiga za decu.“

„Pretpostavljam da je moguće.“ Namrštio se. „Ali o čemu se radi?“

Elodi su podišli žmarci dok je vadila iz tašne svesku za skiciranje, pa ju je pružila ocu, otvorenu na stranici sa crtežom kuće. „Našla sam ovo danas na poslu, u jednoj kutiji.“

„Divan je... i očigledno delo finog umetnika... prekrasan rukopis...“ Još malo je gledao u svesku pa onda nesigurno pogledao u Elodi.

„Tata, zar ne vidiš? To je kuća iz one priče. Ilustracija upravo te kuće.“

On je ponovo usmerio pažnju na crtež. „Pa jeste *neka* kuća. A vidim da je tu i reka.“

„I šuma, i vetrokaz sa suncem i mesecom.“

„Da, ali... mila, rekao bih da ima na desetine kuća koje odgovaraju tom opisu.“

„Tako preciznom? Ma hajde, tata. Ovo je ta kuća. Detalji su identični. I više od toga, umetnik je uhvatio sam *osećaj*, atmosferu kuće iz one priče. Sigurno možeš to da vidiš?“ Iznenada ju je obuzeo posednički nagon pa je uzela svesku od oca. Nije mogla da objasni jasnije nego što već jeste: nije znala kako, ni šta to znači, ni zašto se ta sveska pojavila u arhivi na poslu, ali *znala* je da je to kuća iz majčine priče.

„Izvini, dušo.“

„Nema zbog čega da se izvinjavaš.“ Još dok je to izgovarala, Elodi je osetila kako je peckaju naviruće suze. Smešno! Plakati kao dete nad poreklom dečje priče za pred spavanje. Posegnula je za nekom drugom temom, za nečim – bilo čim – samo da skrene razgovor. „Jesi li se čuo s Tipom?“

„Ne još. Ali znaš i sama kakav je on. Ne veruje u telefon.“

„Otići ću da ga vidim za vikend.“

Među njima je ponovo zavladao tišina, ali ovoga puta u njoj nije bilo ni opuštenosti ni bliskosti. Elodi je posmatrala kako topla svetlost poigrava po lišću drveća. Nije znala zašto je toliko uzbuđena. Čak i da to *jeste* ona kuća, zašto je to važno? Ili je umetnik crtao za knjigu koju je pročitala njena majka, ili je to kuća koja zaista postoji, koju je neko video i

ubacio u priču. Znala je da treba da se mane toga, da misli na nešto prijatno, i baš je zaustila...

„Predviđaju lepo vreme“, rekao je otac, u istom trenutku kad je Elodi uzviknula: „Kuća ima osam dimnjaka, tata. Osam!“

„Oh, mila.“

„To je kuća iz njene priče. Pogledaj zabate...“

„Dušo moja.“

„Tata!“

„Sve je to razumljivo.“

„Šta je razumljivo?“

„To je zbog venčanja.“

„Kakvog venčanja?“

„Pa tvog, naravno.“ Toplo joj se nasmešio. „Važni životni događaji umeju da vrate prošlost. I nedostaje ti majka. Pretpostavljam da ti sada nedostaje više nego ikad.“

„Ne, tata, ja...“

„Štaviše, ima nešto što želim da ti dam. Sačekaj malo.“

Otac je sišao niz gvozdeno stepenište nazad u kuću, a Elodi je uzdahnula. Na njega, onako s kecljom vezanom oko pojasa i preslatkom patkom s pomorandžom, čovek jednostavno ne može dugo da se ljuti.

Primetila je kako je s jednog od dva ista dimnjaka gleda kos. Prodorno je zurio u nju dok nije reagovao na nešto što ona nije čula, i odleteo. Najmlađe od ono troje dece na travnjaku je zaplakalo, a Elodi je pomislila na ono što joj je otac ispričao, kako je bila ćudljiva kad je davao sve od sebe da joj ispriča priču pred spavanje: na godine koje su prošle od tada, godine u kojima su bili samo njih dvoje.

Sigurno mu nije bilo lako.

„Sačuvao sam ovo za tebe“, rekao je kad se ponovo pojavio na vrhu stepenica. Pretpostavila je da će joj doneti neke trake, ali kutija koju je držao bila je suviše mala za to, ne veća

od kutije za cipele. „Znao sam da će jednoga dana... kad bude pravo vreme...“ Oči su počele da mu se sjaje i zavrteo je glavom, pa joj pružio kutiju. „Evo, pogledaj.“

Elodi je podigla poklopac.

Unutra je bio svileni organdin, svetle boje slonove kosti, obrubljen finom plišanom trakom. Odmah je znala šta je to. Mnogo puta je već proučavala fotografiju u pozlaćenom ramu u prizemlju.

„Bila je prelepa toga dana“, rekao je otac. „Nikad neću zaboraviti trenutak kad se pojavila na vratima crkve. Već sam bio ubeđen da se neće pojaviti. Brat me je nemilosrdno zadirkivao danima pre toga. To mu je bilo silno zabavno, a ja sam mu, bojim se, bio laka meta. Nisam mogao da verujem da će zaista reći 'da'. Bio sam ubeđen da je došlo do neke zbrke – da je previše lepo da bi bilo istinito.“

Elodi ga je uzela za ruku. Prošlo je dvadeset pet godina od smrti njene majke, ali za njenoga oca je sve bilo kao da se dogodilo juče. Elodi je imala samo šest godina, ali još uvek se sećala kako je gledao u njenu majku, kako su im prsti bili isprepleteni kad su šetali. Sećala se i onoga kad su im zakucali na vrata, dubokih glasova policajaca, očevog strašnog krika.

„Kasno je“, kazao je i brzo je potapšao po ručnom zglobu. „Treba da kreneš kući, mila. Hajdemo dole, našao sam i one trake za tebe.“

Elodi je vratila poklopac na kutiju. Ostaviće ga u društvu teških uspomena, ali on je u pravu: dug je put kući. Osim toga, Elodi je još pre mnogo godina naučila da nije dorasla ublažavanju njegove tuge. „Hvala ti što si mi sačuvao veo“, rekla je i poljubila ga u obraz kad je ustala.

„Ponosila bi se tobom.“

Elodi se nasmešila, ali dok je išla za ocem niz stepenice, zapitala se da li je to zaista tako.

* * *

Njen dom je bio mali, uredan stan na samom vrhu jedne viktorijanske zgrade u Barnsu. Zajedničko stepenište mirisalo je na masnoću od prženog krompira, zahvaljujući ribarnici ispod, ali na Elodinom spratu se gotovo više nije osećao. Sam stan je bio tek malo više od dnevne sobe s kuhinjicom i spavaće sobe neobičnog oblika, uz koju je bilo ugnežđeno kupatilo; pogled je, međutim, bio takav da joj je srce pevalo.

Jedan od prozora spavaće sobe gledao je na zadnju stranu drugih viktorijanskih kuća: stara cigla, beli prozori i zarubljeni krovovi sa dimnjacima od terakote. Kroz razmake između oluka mogla je da vidi Temzu. I što je još bolje, kad bi sela na prozorsku dasku, mogla je da vidi daleko uzvodno, sve do zavoja reke i železničkog mosta preko nje.

Prozor na naspramnom zidu gledao je na ulicu, u ravni sa potpuno istom kućom preko puta. Par koji je tamo živio još je večerao kad je Elodi stigla kući. Saznala je da su Šveđani, što je po svoj prilici objašnjavalo njihovu visinu i lepotu, ali i egzotičnu nordijsku naviku da večeraju posle deset. Iznad kuhinjskog stola imali su lampu koja je obasjavala treperavom ružičastom svetlošću površinu ispod. Na toj svetlosti koža im se sjajila.

Navukla je zavese u spavaćoj sobi i upalila svetlo, pa izvadila veo iz kutije. Nije znala mnogo o modi, ne kao Pipa, ali je znala da je u pitanju poseban komad. Sad već starinski, poželjan već zbog slave Loren Adler, ali za Elodi dragocen zato što je majčin, i zato što joj je od nje ostalo iznenađujuće malo toga. Iznenađujuće malo stvari lične prirode.

Nakon trenutka oklevanja, podigla je veo i pažljivo ga stavila na glavu. Gurnula je češljic na mesto i organdin joj se prosuo po ramenima. Spustila je ruke uz bokove.

Elodi je bila polaskana kad ju je Alister pitao hoće li da se uda za njega. Zaprosio ju je na prvu godišnjicu datuma kad su se upoznali (upoznao ih je momak s kojim je Elodi išla u školu i koji sad radi u Alisterovoj firmi). Alister ju je odveo u pozorište pa na večeru u ekskluzivni restoran u Sohou, gde joj je, dok im je momak u garderobi uzimao kapute, šapnuo na uho kako većina ljudi mora da rezerviše mesto *nedeljama* unapred. Kad im je konobar doneo desert, dao joj je prsten u kutijici svetloplavoj kao crvendaćevo jaje, sa iščekivanjem na lepom licu i savršenim belim zubima; a ona u novoj haljini koju joj je Pipa sašila kad je, mesec dana pre toga, govorila na proslavi sto pedeset godina *Straton grupe*.

Neka starija žena, za stolom pored njih, kazala je svom pratiocu: „Zar nije divno? Gledaj! Porumenela je jer je mnogo zaljubljena.“ A Elodi je pomislila: *Pocrvenela sam jer sam mnogo zaljubljena*, i kad je Alister podigao obrve, osetila je kako se osmehuje i rekla mu je „da“.

Napolju, na tamnoj reci, brod se oglasio sirenom i Elodi je skinula veo s glave.

Tako se to valjda dešava, pomislila je. Tako se ljudi zaručuju. Biće i venčanje – za šest nedelja, sudeći po pozivnici, jer je Alisterova majka kazala da je Glosteršir gardens „najlepši krajem leta“ – pa će Elodi biti jedna od onih udatih žena koje se sastaju vikendima da razgovaraju o kućama i bankovnim kreditima i školama. Jer biće i dece, verovatno, i ona će im biti majka. I biće kao i njena majka, talentovana i iskričava, primamljiva i neuhvatljiva; ali njena deca će tražiti od nje savete i utehu i ona će znati šta da radi jer se to jednostavno zna, zar ne?

Spustila je kutiju na smeđu plišanu stolicu u uglu svoje sobe.

Za trenutak je oklevala, a onda ju je gurnula ispod stolice.

Kofer koji je donela iz očeve kuće i dalje je stajao pored vrata, gde ga je i ostavila.

Nameravala je da te večeri pušta trake, ali najednom je osetila umor – veliki umor.

Istuširala se, a onda, s grižom savesti, ugasila lampu i ušunjala se u krevet. Sutra će početi sa snimcima, mora. Penelopi, Alisterova majka, zvala ju je već tri puta od doručka. Elodi je pustila da se javi automatska sekretarica, ali samo je pitanje dana kada će Alister objaviti da „mamica“ sprema nedeljni ručak, pa će se Elodi naći na suvozačkom sedištu rovera i voziti se auto-putem s tri trake ka onoj ogromnoj kući u Sariju, gde će je čekati inkvizicija.

Odabrali snimke bio je jedan od tri zadatka koji su joj dati. Drugi je bio da ode da vidi dvoranu za prijeme koju je posedovala Penelopina najbolja prijateljica, „samo da se upoznaš, naravno; ostalo prepusti meni“. Treći je bio da saraduje s Pipom, koja se ponudila da joj kreira venčanicu. Do sada, Elodi nije ispunila nijedan.

Sutra, obećala je sebi potiskujući sve misli o venčanju. Sutra.

Sklopila je oči, iz prizemlja su dopirali slabi zvuci mušterija što kupuju panirani bakalar i krompiriće, i misli su joj bez upozorenja skrenule na onu drugu kutiju, onu ispod njenog radnog stola na poslu. Na onu uramljenu fotografiju mlade žene s direktnim pogledom. Na crtež one kuće.

I opet ju je uznemirio onaj neobični osećaj, kao da je načas ugledala uspomenu koju ne može da dosegne. Videla je crtež u mislima i čula glas svoje majke, ali nekako i nije bio njen: *Tamo niz zavojit seoski put i preko livade široke, ka reci su išli, s tajnama i mačem svojim...*

A kad je konačno zaspala, baš u onom trenu kad je utonula u nesvesno, crtež u njenoj glavi razlio se i pretvorio u suncem obasjano drveće i srebrnu, namreškano Temzu, a obraze joj je milovao topao vetar na nekom nepoznatom mestu koje je nekako poznavala kao svoj dom.

II

Miran je život ovde u Birčvudu. Mnoga leta su prošla od onog našeg, i ja sam postala stvorenje navike, usklađena sa istim blagim ritmovima svakodnevice. Nemam mnogo izbora. Retko imam posetioce, a oni koji dođu u poslednje vreme ne ostaju dugo. Nisam dobra domaćica. Na ovom mestu ne živi se lako.

Ljudi se uglavnom plaše starih građevina, baš kao što se plaše sopstvene starosti. Staza Temze postala je omiljena izletnička ruta, pa ponekad uveče ili rano ujutru ljudi stanu na seoskom putu i provire iznad baštenskog zida. Ja njih vidim, ali ne dopuštam da oni vide mene.

Retko napuštam kuću. Nekad sam trčala livadom, srce mi je tuklo u grudima, obrazi su mi bili topli, kretanje mojih udova snažno i smelo, ali takvi podvizi više nisu u mojoj moći.

Ti ljudi na seoskom putu čuli su glasine o meni, pa pokazuju prstom ili glavom, kao što svuda rade oni što ogovaraju. „Eno tamo se to desilo“, kažu, „Tamo je on živeo“, i: „Šta mislite, da li je ona to uradila?“

Ali ne ulaze kad je kapija zatvorena. Čuli su da je ovo mesto zaposednuto.

* * *

Priznajem da sam obraćala malo pažnje kad su Kler i Adel govorile o duhovima. Bila sam zauzeta, misli su mi bile drugde. Mnogo puta od tada zažalila sam zbog te svoje rasejanosti. Koristilo bi mi takvo znanje tokom godina, naročito kad mi u goste dolaze „posetioci“.

Imam novog, upravo je stigao. Najpre sam ga *osetila*, kao što mi se uvek dešava. Svest, neznatna ali izvesna promena u ustaljenim tokovima, pokret i smiraj na gazištima stepeništa noću. Držala sam se podalje i nadala se da me neće uznemiriti dok sam čekala da se mir vrati.

Ali mir se ne vrati. A ni tišina. To – *on*, jer sam ga sad i spazila – nije bučan, ne kao neki od njih, ali ja sam naučila kako da slušam, šta da osluškujem, i kad su kretnje zadobile ustaljen ritam, znala sam da namerava da ostane.

Odavno nisam imala posetioca. Obično su me uznemiravali šapatom i toptanjem, jezovitim osećajem da moje stvari, moji prostori, više nisu moji. Gledala bih svoja posla, ali proučavala sam ih, jednog za drugim, baš kao što bi i Edvard radio, i s vremenom sam naučila kako da ih oteram. Najzad, to su jednostavna stvorenja i uvežbala sam se da im pomognem da odu.

Nisu svi takvi, moram da kažem, neki su mi postali i dragi. Oni Posebni. Siromašni, tužni vojnik koji je vikao noću. Udovica čiji je gnevni plač prolazio između podnih dasaka. I naravno, deca – usamljena učenica koja je želela da ide kući, ozbiljni dečkić koji je želeo da isceli majčino srce. Volim decu. Deca uvek više primećuju. Nisu još naučila kako da vide.

Još sam neodlučna u pogledu ovog novog, ne znam možemo li ili ne nas dvoje da živimo zajedno u miru, ni koliko dugo.